

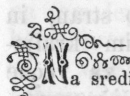
Štev. 11.

V Celovcu 1. novembra 1865.

VIII. tečaj.

Lipa.

(Zložil Fr. Levec.)

Na sredi polja ravnega,

Na sredi polja sorskega,

Izrastla krepka lipa bo,

Slovansko narodno drevó.

Izrastla bode v teku let,

Imela bo verhov deset,

Neštevno pa vsak verh peres,

S prežlahtnim belim cvetjem vmes.

Oj beli i prežlahtni cvet

Slovanskih venec je deklet;

Nedolžnejših i lepših rož

Na zemlji celi ne doboš.

Zeleno cvetje lipino

Slovanje nadopolni so,

Premočnih pa deset verhov

Deset slovanskih je rodov.

I krepka lipa sred poljá,

Oj sredi polja sorskega,

Edini je slovanski rod,

Evropskega svetá gospod.

Otakarjeva hči.

(Zgodovinska povest, v češčini spisal Pr. Chocholovšek.)

VI.

Štirnajst let je preteklo od te dobe, in Viljem ni še nič čul o Blaženi; pa tudi nesrečna njena mati, ki je ostale dni preživela v samostanu sv. Križa v Mišeniku, ni nič vedela povedati na pogosta njegova vpraševanja. Nič manj pa je zvesto gojil svojo ljubezen za izgubljeno ljubo, zaupljivo pričakovaje, da mu kedaj naznanijo njen prihod. Zametal je vse očetove nagovore, ki mu je snubil prve krasotice najpremožnejših čeških plemenitašev, ki bi bili radi v kervno zvezo stopili z mogočnimi Černini. Prešlo je tako leto za letom, in stari grof je že skerbljiv zerl v bodočnost, ker s sinom je umirala njegova rodovina, pa ni poznal sredstva, s katerim je se bil obvaroval te nesreče. Videl je na zadnje, da bi mu ne poma-

galo nič drugega, nego to, da Otakar podeli Adeli njeno pravo, in ko je ona umerla, obrnil je svoje oči na njenega sina Vratislava, ker je upal, da bode kralj dobrovoljno pozval na prestol svojega sina, kar je hotel že tudi izveršiti, ko so ga nadlegovali razni domači posli. Ko mu je pa ogerska žena Konštancija porodila sina, Vaclava I., zmenil je zopet svojo misel. Toda Černin in Adelini prijatelji niso še izgubili upanja in stavili so ga na nered v nemškej državi.

Ko je Otakar zasedel prestol svojih dedov, prepirala sta se dva kneza za krono nemške države, Filip, vojvoda švabski, in Oton, vojvoda brunšviški. Koj iz začetka se je gospodar češki združil s Filipom ter mu verno in močno pomagal proti tekmeču. Pozneje pa, po papeževej volji, prestopil je na Otonovo stran, in zato je rimska kurija zemljo češko prištela keršanskim kraljestvom, in tako so češki veljaki dosegli zaželeno čast za večne čase. In razmnoževal in širil je Otakar svojo moč, in reči moramo, da je pod njegovim žezlom nova doba zasijala našej domovini. Pozneje je zopet zapustil Otona, ker ni izpolnil svoje obljube niti češkemu kralju, niti papežu, in je potegnil po želji rimske kurije z hohenštavfskim domom, zametovaje Otona, ktereга je zadela papeževa kletva. Zato je ta prisegel maščevati se nad našim kraljem, in na-nj so stavili Adelini prijatelji svoje upanje.

Perve dni meseca marca l. 1212 je bil v Frankobrodu sijajen zbor nemškega plemstva, kamor je došlo tudi nekaj čeških plemenitašev. Oton, berzo vernivši se iz Italijanskega, pozval je le sem svoje prijatelje, da se pogovoré o sredstvih, kako bi potlačili Bedriha II., ktereга je papež priporočal mesto krivoprisežnega Otona, največ pa zaradi tega, da se maščuje nad Otakarjem, ki se je oglasil za Friderika, in pridobil na njegovo stran Hermana durinškega, vladiko mogunskega in devinskega, in mnogo družih knezov.

Na Otonovo pozvanje so najprej prihтели v Frankobrod: mejni grof mišenski in braniborski, potem vojvoda bavarski, ker se jim je tu ponujala najlepša priložnost, da se maščujejo zaradi zaveržene sestre. Ravno tako prostovoljno so se te priložnosti udeležili češki Adelini prijatelji in nezadovoljniki Otakarjevi. Bilo je med njimi tudi mnogo veljavnih deželnih poslancev in družih čeških gospodov. Med temi se je odlikoval s slavnim imenom svojega rodú, z bogastvom in z močjó Sobeslav Depoltic, župan časlavski, hrudimski in vratislavski. Bil je iz Premišlovega rodú, in že pred šestimi leti se je v očitnem puntu potezal za krono proti Otakarju. Ali potlačili so ga, in to ga je raztogotilo tako, da je bil bolj naklonjen Adelinemu sinu Vratislavu, nego Otakarju, in pri tej priložnosti je šel v Frankobrod na Otonov dvor. Drugi, kteri je Sobeslava nadkriljeval z bojno slavo in z obče znanim junaštvom, župan klatov-

ski in sploh veljaven gospod, bil je mladi grof Viljem Černin, kateri je na prvi Otonov poziv prihitel na njegov dvor, in dober teden prej prišel, nego Depoltic.

Njegov prihod je zanetil velik nepokoj med frankobrodskimi in tujimi krasoticami, ki so s svojimi roditelji dohajale le-sem. Povest o njegovej ljubezni za Otakarjevo hčer raznesla se je daleč okoli, pa dosedaj nobenej ženski ni bilo mogoče izbrisati obraz bivše ljube v njegovem spominu. To so spričevale vse krasotice, ktere je te dni Frankobrod imel v svojih zidinah, in marsiktera bi mu bila rada nadomestila davno miljenko. Ali on je bil vedno enak, vedno odmerno prijazen, kakor ne bi bil videl lepoticja, s katerim so se krasotice šopirile njemu za ljubo, kakor ne bi bil slišal tu pa tam lepih besedi skerbnih mamic, ktere bi bile rade udale svoje hčere premožnemu gospodu takrat verlo važnega češkega kraljestva.

V Frankobrod pa je prišla tudi Hedvika Bruneška s svojim očetom in z mnogobrojnimi spremstvom. Koj, ko se je pervikrat pokazala v svojej krasoti, prepričalo se je vse, da je nevarna mestnim krasoticam, in kakor so bili prej mladi možjé Viljemu nevošljivi, tako se je tudi sedaj krasni spol zbal za svoje volitve. Vse je bilo vedoželjno, mar li tudi ta ne gane serca hladnemu češkemu plemenitašu. Izrejena na dvoru bavarskega vojvoda, znala je vse umetnosti ženske gizdavosti, in radost jej je bila vabiti k sebi može, in ko so se bili ti z močnimi peroti popeli na najvišo stopnjo sreče, treskala jih je s hladno kervjo ž njihovih visočin, in smejala se je, kedar so se obupni nabadali na svoje meče. Bili so pa to veči del možjé, ki razun rodú in imena niso imeli druge cene, ki so se izrejali v gladkih knežjih sobah in pomehkužili se.

„Ali si že čula“, prašala jo je drugo jutro njena prijateljica Matilda z Dornaha, „ali si že čula o tem češkem Ulisu, kateri že 14 let išče svoje Penelope?“

„Oh, ti misliš onega Černina“, odgovorila je Hedvika, „čula sem že o njem, čula, in da ste vse ob pamet. Oh, revice! mislile ste, da gledate demante, pa ni družega, nego pena, ktera mine, kedar veter potegne.“

„Ti verlo ostro sodiš moža“, zavernila jo je Matilda s perstom grozé. „Čaki, čaki! Morda bodeš tudi ti mečila demant, pa se ne bode omečil.“ Hedvika se je glasno zasmejala in segla po krasnem, s biseri všitem krogu, ki jej je svetil v kostanjevih laséh, kakor roža, ktero je ravno v roci deržala.

Hedvika je vse poravnala na glavi, ogledala se je še enkrat v dragem benečanskem zerkalu, in pozvala prijateljico v zbor.

Matildine besede so živo še tičale v spominu prevzetne Hedvike, in ker si je bila v glavo vtepla vsacega ukloniti, sklenila je dokazati svojim sestram, da je tudi Viljem mož, kakor drugi, ali prevarila se je. Pervikrat koj, ko je Viljema srečala, spoznala je, da

nima posla z navadnim možem. Dvorna njegova hladnost je razžalila njen ponos, in dostojno njegovo moštvo je ranilo njeno srce. Različni čutje so jo sprehajali, ko je zopet sama bila v svojej sobi. Jeza, da ni zmogla, kakor navadno, koj v prvem hipu, in bolest, kakoršne še nikdar ni čutila, tergala jej je srce, ker se jej je edini mož, kterege bi si bila rada izvolila, obnašal tako odmerno hladno, in je skoraj nič bolje ni čislal, nego druge. Vse to jo je tako pograbilo, da je sklenila pridobiti si Viljemovo ljubezen, naj velja, kar hoče.

Vse se jej je izpolnilo.

Kakor na obzoru krasni meteor, stopala je mikavna in ponosna Hedvika med drugimi lepoticami. Imela je tako krasno in vneto lice, da je Viljem moral se zagledati va-njo. Obraz davno prešle Blažene mu je še vedno migljaj pred očmi, ali dolga leta so zamazala život spominskih barcv, in ko se je pokazala Hedvika, obledel je miličin obraz, da-si ravno ne za vselej. Ker je že toliko časa zastonj čakal ljubljenske in mislil, da je že mertva, položil je posledno ljubezen svojega junaštva v grob, kterege je Hedvika izkopala, in nanj je zasadil mertvaško verbo v svojej pameti na večne čase. Tako se je tedaj zgodilo, da ni še minul teden, in vse v Frankobrodu zbrano plemstvo je zvalo Viljema in Hedviko ženina in nevesot. Hedvikin oča je radosti plesal, da more v kervno zvezo stopiti s tako močnim češkim rodom.

Med tem je bilo posvetovanje, in 20. marca je Oton sklenil dogovor z mnogimi knezi in deržavnimi veljaki, ki se je glasil tako-le: Otakar se s kraljestva pahne, in na Premišlov prestol posadimo njegovega sina iz Adele mišenske.

In res se je sedaj najlepša priložnost ponudila temu, ker razun Černina in druge gospode bil je v zboru tudi močni Sobeslav Depoltic iz Premišlovega rodú, ki se je svojemu pravu do češke krone odrekel v prid Adelinega sina Vratislava, in obljubil je svojo pomoč. Kar so bili tedaj sklenili, hoteli so prej ko pred izveršiti, in zato so dobili vsi Otonovi prijatelji povabilo, naj se 20. marca zberó v Norimberku, da vpričó njih Vratislavu podelé češko krono kot lenstvo.

To srečno izpeljavo, od ktere je pričakoval, da mu carsko krono obvaruje, slavil je Oton z veliko obedjo, na ktero je vse povabil, kar je bilo v Frankobrodu krasnega in vznešenega. Viljema in krasno njegovo nevesto je počastil Oton s posebnim povabilom, in uič ni puščal v nemar, s komur bi si mogel pridobiti plemstvo v ondajnej grozečej dobi. Tako si je tudi izprosil, da bi bili Viljemovo zaroko v Norimberku obhajali, da bi mogel sam pričujoč biti, kar se je verlo dopadalo Hedvikinemu očetu.

Zvučno je godba donela po dvoranah v velikem, deržavnem domu staroslavnega in svobodnega tega mesta. Stotina sveč je

gorelo, da preženó nočno tmíno in naredé dan gospodom in góspém, na kterih so lesketali demanti, rubini, biseri in druge dragocenosti. Res krasno in vabívno je bilo pogledati zbrane góspé in gospodične poleg svetlo opravljenih plemenitašev, ki so okoli sedeli. Med vsemi góspemi in gospodičnami pa je sijala Hedvika, ki se je vsa prelivala v zlatu in v dragocenem kamenji. Kar je bila ona med krasnim spolom, to je bil Viljem med moškimi. Ponosno je Hedvika gledala svoje družice, in res se je mogla sponašati, da je smela moža imenovati svojega, kteremu se je vse čúdílo. Ali njen ponos je izviral iz samega napuha, da pokaže družicam, da je tudi ondi zmagala, kjer bi bile vse izgubile pogum. Matilda pa, zadej stojé, je dobro spremljevala prijatličine poglede, in dobro je poznala njih pomen. Vzderžati se pa vendar ni mogla, da ni včasih skrivaj Viljema pogledala, ktereга je sama vroče ljubila. Zavidala vendar ni presrečnej svojej prijatlici, ker modrost jej je velevala, da ne razodene, kar jej krijejo persi.

„Draga Hedvika!“ približala se je k prijateljici, ktera se je po plesu vsedla na stol, Viljem pa oddalil se, „ali ti nisem sreče prorokovala v Frankobrodu? — kako si srečna!“

Hedvika jej je molčé stisnila roko, in povzdignila radosti plameče svoje oko k njej.

Kar so zapele trombe in zaropotali bobni pri vhodu. Oton je prišel v dvorano. V njegovem sprevodu je bil med družimi knezi tudi Sobeslav Depoltic. Njegova pričujočnost je vznemirila ves zbor, vsi so va-nj zerli, kakor bi družih ne bilo, celó samega cara ne — in njegovo ime je šlo od ust do ust.

„Rodi li češka zemlja samo take može?“ šepetala je gospodična Dornaška Hedviki na uho, „beda tedaj njihovim dekletam“.

„Meni se zdi, da je Sobeslav skoraj krasnejši nego Viljem. Kaj misliš ti?“ šepetala je sopet Hedvika.

„Res težko je rzsoditi to“, odgovorila jej je Matilda. „Čaki, naj vskup stopita, potem vidive, kteri nama bolj dopade.“

In res je bilo težko predstvo dati temu ali unemu. Sobeslav, še v mladostnem cvetu, odlikoval se je s krasoto, kakor vsi Premišlovci, in ker je bil tudi slavnega rodú, dajalo mu je to predstvo pred vsemi; Černin pa je imel večó od prirode podeljeno sposobnost. Ko je Sobeslava koj na prvi pogled prikúpila nenavadna krasota, gibčnost in gladka beseda, odlikoval se je Černin z dostojno svojo prostoto, onim izrazom pravega možta, kteri naš vselej napolnujejo z občudovanjem, in tudi v zborih je vselej Černin imel predstvo pred Depolticem; sicer pa je premagoval le Depoltic.

To je priznal vsak, kdor ju je videl, kedar sta stala skupaj in se razgovarjala. Nenavadna Sobeslavova krasota pa je očevídno gubila, čim dalje je stal Černin od njega. Tudi to so vsi priznali. Matilda le ni hotela tega priznati, zató je rekla Hedviki: „Pri mojej

veri! ta češki knez je lepši“, in pohvalno je naglasila besedo knez. Hedvika nič ne odgovori, samo vzdihne. Beseda knez je za njo imela največo moč, in domišljevala si je, da je že v sorodstvu z močnimi kralji in knezi, in visoko stoji nad navadnim ljudstvom. Z radostnim smehom je Matilda zerla za odhajajočo nevesto: „Ha, to jo je zbdolo! Poznam te, ponosna Hedvika, in vem, da v svojej lahkomišelnosti poverh pogledaš vsako srečo, in morda, — morda obveljá mi, da jo prilastim sebi“, govorila je sama s seboj za Hedviko hité, da bi čula, kaj bode Sobeslav govoril ž njo, kteremu je Viljem predstavil svojo nevesto.

„Bojim se, bojim, milostna gospodična“, rekel je Sobeslav šaljivo, „da ne prestopite češke meje, ker bi res mogel milovati nemško junaštvo, ko bi vas brez boja pustilo iti na tuje.“

„Recite rajši“, odgovorila je Hedvika, „da mi more naše junaštvo pot napraviti čez češko mejo, ker bojne vaše čekleta mi še pot zapró, če jim otmem enega ženina.“

Viljem se je nasmejál obema.

„O, tega se vam ni bati!“ odgovoril je Sobeslav. „Mi našim domačicam ne dajemo mečev v roke, ker one nas premagujejo z ljubeznjivimi svojimi očmi, in ravno zato se tedaj bojim, kedar vas zagledam, da si vas ne izvolim za svojo knežinjó.“

Viljem je s temnim očesom pogledal Depoltica, ki je na sramoto svojih rojakov prilizoval se tujemu dekletu, in hotel je že odgovoriti, kar ga je poklical k sebi cesar.

Viljem je kaj nerad pristopil k Otonu.

„Mili grof!“ spregovoril je car na stran krenivši. „Jutri se morate posloviti s svojo nevesto.“

„Čarska milost!“ ostermel je Viljem.

„Potrebujem skušenega moža, kteri veleglasno ime vživa v svojej domovini“, odgovoril je Oton. „Volil bi Depoltica, ali plaši me njegova mladost, in tudi ni, naravnost vam povem, dostojen tacemu poslu, boljšega ne poznam, nego ste vi.“

„Jaz sem gotov, carska milost!“ odgovoril je Viljem. „Blagovolite, milostljivo naznaniti, kaj naj učinim?“

„Za večera mi je došel glas“, nadaljeval je Oton skerbno, „da je Friderik iz začetka tega meseca šel iz Sicilije, in da se mu Otakar z močno vojsko bliža na pomoč na bavarskej meji.“

„Ha, dobro poznam starega tega leva!“ skočil mu je Viljem v besedo. „Hitro kot orel, in nedostopno kakor kraljevski Višegrad se verže na neprijatelja!“

„Tega smo se že prepričali“, odverne Oton, svojo voljo nad temi besedami močno tajé. „Ali Bogu bodi žal, da stopa proti nam kot nemirnež in zato ga tudi doide moja kazen. Vse je tedaj ležeče na tem“, vernil se je sopet k prejšnemu predmetu, da bi berzo Vratislavu podelili češko kraljestvo kot lenstvo. Naročite

tedaj vsem Adelinim prijateljem na Češkem, naj dojdejo do 20. maja v Norimberk, vi pa naberite med tem vojsko, kakor veste in znate, da bi Otakar, spredaj od našega bavarskega strica pritisnjen in zadej od vas, ne imel druge pomoči rešiti se, nego to, da se odpove češkej kroni. Po tem načinu končamo vojsko kakor nalašč, in malo bomo prelili nedolžne kervi, nemočni Friderik pa, ko ne dobode pomoči iz Češkega, ne bode stopil čez mejo naše države.“

„To je dobro“, odgovoril je Viljem pologlasno in globoko zamišljen. „Ali vprašam, ne bode li to velika škoda Otakarju in njegovej domovini?“ Oton je neprenehoma gledal zamišljenega Viljema, kakor bi hotel predreti na dno njegove duše. „Naj bode!“ sklenil je Viljem na posled, „vernem se na Češko, carska milost! in natanko izpolnim, kar se tiče prve naloge; kar se pa tiče druge, oznanim voljo vaše milosti, vsak pa naj dela, kakor vé, da je prav.“

„Mi ne zahtevamo nič drugega, mili grof!“ odgovoril je Oton potolažen, ko je videl, da se je Viljem udal. „Sprejmite mojo zahvalo, in nadajte se posebne moje prijaznosti, kakor tudi milosti prihodnjega svojega gospodarja.“

Viljem se je priklonil.

„To sva tedaj izvršila. Jutri, preden odidete, pričakujem vas še v skrivnej svojej sobi“, govoril je Oton priljudno, „sedaj se pa verniva k današnjemu plesu, dokler je še čas, zakaj tacega dne ne bomo kmalo zopet doživeli, še le o vašej poroki v Norimberku“, dostavil je smebljaje se cesar. „Gledi, gledi!“ nadaljeval je, „kako vam je ta beseda vso kri zagnala v glavo.“

„Dokler ostanem v Frankobrodu“, nadaljeval je car, „vzamem vašo nevesto pod svojo brambo, potem jo prepustim očetu, in ko bi on moral z menoj v Brunšvik, izročim jo vašemu rojaku Depol-ticu, s katerim se je že, kakor vidim, dobro seznanila gospodična Bruneška“, in ozerl se je na plesavce.

Tudi Viljem se je koj ozerl na plesavce in videl je Hedviko, kako se je s Sobeslavom vertela v kolu, obličje pa jej je gorelo in noga se komaj dotikala tal.

„Idite, mili grof“, poklical ga je Oton milostljivo, ko je Sobeslav odplesavši pospremil svojo plesavko do stola, „naznaniti Vam moram, da nenadoma odidete“, in pred grofom stopaje, delal si je pot skozi plemenitaše smebljaje se zbranim krasoticam. Molčé je šel Viljem za njim.

„Aj, kako ti je strašno temno tvoje čelo, gospod Viljem!“ spregovoril je k njemu pristopivši češki vitez Havel iz Levigrada, kterege je vse ljubilo zaradi dobroserčnosti in vedno veselega lica, „dozdeva se mi, kakor bi hotel sam nad seboj obupati.“

„Ugaul si“, obernil se je Viljem k njemu, „jaz sem nesrečen.“

„Aha, vem, vem, od kod veter veje!“ zasmehljaj se je Havel. „Ti si se spomnil, da ima roža tudi ternje.“

Več čeških vitezov je pristopilo k Viljemu, ker so hoteli izvedeti, kaj je car ž njim govoril, ali koj se je Oton s Hedviko obernil k Viljemu: „No, Černin! gospodična Bruneška je prav dobre volje, ne vzame vam za zlo, ker tako berzo odidete; kar se pa tiče družega posla, zanašajte se na-mé.“

Hedvika se je obernila k svojemu ženinu, kateri je z vso dostojnostjo stopil pred-njo. Prejšnja nejevolja še ni bila vsa izbrisana z njegovega obličja, ali on je bil toliko vabivniši. Tacega, kakor je bil sedaj, Hedvika še nikdar ni videla; vse ljubeznjive Sobeslavove besede so jej prešle, in komaj se je vpričo toliko svedokov zderžala, da mu ni zletela v naročje, da bi se mu ne bila pritislila na srece.

„Ne bojim se, carska milost!“ odgovoril je Viljem, „da bi mojej nevesti, gospodični Bruneškej, danes ples kaj kazilo, in zaradi tega, da bi zjutraj zarano ne delal kacih nepovoljnosti, upam se prositi, naj mi dovoli vaša milost, da še nocej odidem.“

Ko je to izgovoril, pogledal je po strani Hedviko in Depoltica, ki se je koj zabernil, ko je videl, da ga je Viljem pogledal, Hedvika pa je obleдела, roki so se jej pobesili, in v obličji jej ni bilo videti iskricе življenja. Podobna je bila krasnemu kipu iz kararskega marmorja.

In res ni bila to malenkost, ker so tako nemilostno odpravili v zboru občę priljubljenega gospoda od svoje neveste, ker se je tako hladno moral ločiti za dolgo časa.

Z začudenjem so gledali pričujoči miljenca. Oton sam je bil nekaj časa zmeden, „kaj se je pripetilo?“ prlašal je na posled.

„Nič, milost!“ odgovoril je Viljem mirno. „Moja želja je pravična; kar se mora zgoditi, naj se koj zgodi, in zato si prederzнем svojo prošnjo ponoviti.“

„Nič družega?“ nasmejaj se je car, kteremu ni na um prišlo, kako se je Viljem zamislil, ko je videl Hedviko poleg Sobeslava. „Naj bode!“ pristavil je Oton s perstom grozé, „ali pred ne, preden se ne sporazumite s svojo nevesto, to vam povem.“

„Zahvaljujem se, carska milost!“ oglasila se je sedaj Hedvika važno. „Lepa hvala! ker tako skerbite za-me. Grofa pa pričakujem, preden odide.“ In zavoj čez obličje spustivši, da bi ne videli njenih solz, hitela je od tod.

„Aj, češki gospodje!“ obernil se je Oton k češkim plemenitašem, „bodite miloserčni našim gospém.“ Tako pregovorivši, šel je od tod.

„Prebudi se že enkrat, gospod Viljem!“ stresel je Černina vitez Levigrajski; „saj veš, da ti golobica ne uide, le pogladi jo

enkrat in gotovo se ti ne spremeni v sokola. - Le berzo, potem pa — trara! na cesto.“

„Dobro, da si me tega spomnil“, odgovoril je Viljem, iz svojega premišljevanja se izbudivši. „Jaz pojdem na Češko; me li spremiš tje, gospod Havel?“

„Na Češko?“ vskliknili so vsi in se spogledali.

„Na Češko? tje te spremim“, odgovoril je veseli vitez, in ko bi treba bilo, tudi kos ceste dalje.“

„Prosimo, častiti rojaki in prijatelji, da me tudi vi spremite kos ceste“, obernal se je grof Černin k drugim.

„Radi, radi!“ kričali so vsi, okoli Viljema se vstopivši.

„Zahvaljujem se vam“, nasmeje se Viljem. „Čez dve uri me iščite na Bruneškem domu“, pristavil je iz sobe gredé.

„In mi iznova vidimo prapor ljubezni zmagovito vihtrati nad teboj“, zaklical je gospod Havel za njim.

Ko je Hedvika prišla domú, vergla se je v naslonjač, in začela je britko plakati. Zapustila jo je ošabnost, katero je očitno pokazala pred carom in pred plemstvom. Videla je, da je navadna ženska, ljubeče dekle, katero najbolje skerbi to, da ne izgubi ljubljenca. Lehko je spoznala, da je sama dala priložnost Viljemovej nejevolji ali da jo je tako očitno pokazal, tega ne bi bila nikdar mislila.

Viljemovi koraki so se začuli v veži. Hedvika se je prestrašila, ali njena ošabnost se je iznova prebudila, in s tim je hotela pokazati, da ni razžaljena. Znamenja bivše bolečine pa vendar ni mogla skriti, in tudi solz se ni mogla zderžati.

Viljem je vstopil, in ko je žalostno svoje oko povzdignil k njej, preplašila se je Hedvika.

„Gospodična!“ spregovori zdaj Černin, glas pa se mu je tresel, „prišel sem na vaše povelje.“

„Na moje povelje samo?“ prašala je Hedvika.

„In lastno čutje me je tudi privabilo“, dostavi Viljem, „ker sumnja je bila kriva, če sem vas zelo razžalil v pervej nejevolji; ali ne mislite, Hedvika“, govoril je, čim dalje, tim serénejše, „da vas mislim s tem opravičevanjem pomiriti. Nemogoče je skozi perste gledati možu, kateri je bil tako sirov proti vam, in zato sem vam prišel povedat, da vam za vselej olajšam svojo pričujočnost, da-si ravno mi serce poka, ker sem že drugič veržen iz svojega raja. Meni ne cvetó rožice na tej zemlji,—bodite srečni, Hedvika, in spominjajte se nesrečnika, kateri vas ljubiti ne neha!“ To izgovorivši, prijel jo je za roko, in vroče poljubivši jo, hotel je iti, ali Hedvika ga zaderží.

„Ne tako, Viljem!“ rekla je, in videti je bilo, da jo radost in plač posiljujeta. „Tako ne smeš oditi, spoznaj lepo svojo nevesto.“

Viljem je ostermel, in ko se je ozerl v krasno dekletovo obličje, ki se mu je solzno smehljalo, zaklikne: „Je li mogoče? O ne, nikoli, to ne more biti“, in spustil se je pred ponosno dekle na kolena.

„O ti svojeglavček!“ šepetalo je dekle, in k njemu se sklonivši, pogladilo mu je kodre raz čela, in poljubilo ga. „Oj vi možje! Me smo sicer ošabne, ali vi — komaj nam privoščite drobtino ljubezni, po kateri gladne segamo. Sedaj se upokoji, tudi od tebe oddaljena, ogibala se bodem Depoltica“, in smejala se je.

„O angeljska dobrota!“ poljuboval jej je Viljem roko.

„Od ne davnej“, šalila se je Hedvika, igraje in ž njegovimi lasmi. „Viljem! ti si kar v svojej nejevolji hotel iti. Ne hodi danes.“

„Milenka! moja beseda, moja čast“, izgovarjal se je Viljem, „ne dovoli, da uslišim tvojo prošnjo.“

„Naj bode tedaj, ali vstanite!“ je djala naposled.

Tu se je zasllišal ropot pred hišo, in živo govorjenje je oznanovalo, da je prišla njegova družina s spremljevalci.

„Z Bogom, duša moja!“ jecljal je Viljem.

„Srečno pot, ljubi!“ šepetala je Hedvika.

Viljem se je izvil iz njenega naročja, in korakal od ondod.

„O ljubezen, ljubezen!“ zdihovala je Hedvika in skozi okno zerla za njim, „sladka bol, bridka radost.“

VII.

Dva meseca pozneje se je motala ponosna družčina od mesta Brodca proti visocim izrastkom francoskih gor Jura, ktere se pri Nordlingu kopičijo, potem pa raztezajo skozi Bavarsko v mogočnih izrastkih. V onem času, ko se je omenjena družčina vila proti zapadnemu izrastku med Brodcem in Norimberkom, velika cesta še ni bila tako nadelana, da bi bila zljajševala popotovanje med Frankobrodom in med Norimberkom. Ozka, sterma in zelo nevarna pot je peljala čez stermine in prepade tako, da sta komaj dva konja vstric mogla stopati.

Bila je to družina češkega kneza Depoltica. Spremljeval je v Norimberk Viljemovo nevesto in njeno prijateljico Matildo z ostalim češkim plemstvom, ki je po Černinovem odhodu ostalo v Frankobrodu. Hedvika ni dolgo mislila na Viljema, kajti v kolobarju veselice, ktere so bile po carovem odhodu v Brunšvik pripravljene ostalim plemenitašem, izpraznila je do dna čašo svoje radosti in nedelavnosti, in le kot na obzoru jej je migljala ljubčeva oseba. Zabavljala se je zopet v prilizjenih Depoltičevih besedah, in si

s tacimi reči kratila dolgi čas, k čemur je jo nalašč in pohvaljno podkurjevala nezvesta njena prijateljica Matilda. Ko se je približal dan odhoda, izvolila si je Depoltica za spremljevalca, in tako je z radostnim srcem nastopila nevesko svojo pot.

„Gledite, gospodična!“ spregovoril je Sobeslav Depoltic, „jaz sem res milovanja vreden človek. Vselej se zakesnim, tako postavim: ko bi bil teden prej prišel v Frankobrod, ko še niste bili udali svojega serca, lahko bi vas imenoval svojo nevesto, zdaj pa bom vas kmalo mogel prepustiti družemu.“

„Zató bodem pa tudi z vami plesala prvi ples“, odgovorila je Hedvika.

„Oh draga gospodična!“ vskliknil je Sobeslav s sočutnim glasom, „tega pa ne bi počel zavidni Černin? Razperl bi se z vami, kakor v Frankobrodu.“

„Imate prav, knez!“ pristavila je Matilda. „Čudna šega neki vlada na Češkem. Že vidim, Hedvika, kako se sprehajaš po grajskem rovu v pepelnatej obleki pa z odkritim obličjem. Kedar pa pojde gospodar od doma, zapré vrata, da kdo ne obišče mlade gospé. Kedar povabi goste na samotni grad, pozdravljati jih moraš s po-bešenimi očmi in kratko odgovarjati na to, kar te prašajo. Oj dušica, to bode veselo življenje, ha ha ha!“

„Vi preživo opisujete osodo lepe svoje prijateljice“, smejal se je Sobeslav. „Dokaz, da se vam tega ni bati, dal vam je Černin sam, ker celih osem tednov le enkrat ni prašal, kako se godí njegovej nevesti.“

„Res je to“, priterdila je Hedvika. „Videti je, kakor bi bil hladni veter čeških gorá ohladil njegovo serce. Ali nimam prav? Če veče priljudnosti ne prinese v Norimberk, težko da mu odpustim. Nisem mu še udana“, pristavila je tiho, in glavo pobesivši pogledala Depoltica po strani.

Že so se bližali gorskemu verhu, kar se je na gori pokazal jezdec, ki je jahal njim nasproti.

„To je posel ljubezni!“ vskriknil je Sobeslav, ko je zagledal jezdeca. „Vitez Levigrajski je!“

„Levigrajski je?“ oglasili so se češki in nemški plemenitaši, ker si je bil Havel pri obojih pridobil mnogo prijateljev zaradi veselega svojega značaja.

„No, kaj je novega na Češkem!“ prašal je Sobeslav.

„Najprej od grofa Černina vroče pozdravilo gospodični Brunškej“, odgovoril je Levigrajski, in zasuknil svojega konja Hedviki na desno, ker je Sobeslav jahal sredi žensk.

„Že čutim“, zasmejala se je Hedvika zasmehljivo, zavoj svoj spustivši čez obličje, ker je merzla sapa pihljala na gori.

„Hoho, gospodična!“ zakričal je Havel. „Vi zasmehujete Viljema!“

„Eh, da bi zadej ostal!“ rekla je Hedvika sama sebi nevoljno, in pognala se mimo njega, kar je jasno pričalo, da jej ne dopada društvo prostega in odkritega viteza.

„In kaj je še novega na Češkem?“ prašal je Depoltic viteza. „Kako je naše plemstvo sprejelo Černinov posel?“

„O, to je bilo čudno“, odgovoril je vitez. „Najljubše bi mi bilo, da bi sami bili v tem kolobarju. Čudili bi se bili, kako se je naenkrat spametovalo naše plemstvo. Ti so prašali: More li Vratislav žold plačati za tri ali štiri mesce? Uni so govorili: Je že dobro, toda mi gremo k Otakarju. Tretji so prašali: Nam li Vratislav podeli večih pravic zoper mestno derhal? In ko smo migali z ramami, djali so: To je tedaj negotovo, pojdemo k Otakarju. In tako se je godilo vse do kraja; ta je hotel to, uni uno. Večidel pa so govorili, da je bilo že dovolj prepira in sovraštva po domovini, in da je čas, da se upokojé, da imajo slavnega in ponosnega kralja, ter da bodo verno stali pri njem. Tako se je tedaj zgodilo, da sva se sama vernila, kakor sva bila šla tje.“

„Kje je ostal Černin?“ prašal je Depoltic.

„Šel je Vratislavu naproti, mene pa je poslal s pozdravilom do gospodične Bruneške.“

„Oton vaju ne bode vesel“, nadaljeval je Sobeslav, „kajti to mu je vzelo dve kroni. On se je zanašal na pomoč iz Češkega.“

„Prenaglil se je“, seže mu Levigrajski v besedo. „Kaj bodedo vedno mi sukali ražen, gospodje Nemci pa bodo jedli pečenko? Deržite ražen tudi vi Nemci, in mi bodedo verno z vami delili pečenko.“

Tu se je začela cesta ožiti in kriviti navzdol, in zató je bila še nevarniša. Nekoliko gospodov iz te okolice je moralo z oprodi iti naprej, ker je njim bila pot dobro znana, da ostale varujejo nevarnih krajev. In jahali so pa dva vstrie: Sobeslav poleg Hedvike, drugi nemški vitez poleg Matilde, Havel pa se je pridružil rojakom.

Med tem je na enkrat obstal ves sprevod, ravno ko so prišli do slabega mosta čez divji gorski potok, in kjer se je še le pričela široka pa lepa cesta v dolino.

„Kaj je to?“ prašala je Hedvika.

„Dva popotnika sta nam zaperla pot; moramo čakati, da odideta“, naznanil je oproda.

„Kdo sta pa?“ prašala je spet ošabna Hedvika. „Zakaj ne hitita?“

Tu sta se prikazala na nasprotnem koncu mosta dva popotnika, kakor je je bil nazanil oproda. Na osličku je sedela černo oblečena ženska, ktera je bila pa vsa zakrita. Velik dolg pajčolan je zakrival njeno obličje tako, da so se vidile same oči, iz katerih je svitalo nekaj božjega. Ko je veter odgernil pajčolan malo z

obličja, bilo je videti v krasnem, bledem obličji dušepolni mir Bogu vdanega serca, kakoršnega gledamo na madonah Rafaelovih. Visoka in ponosna njena postava je bila v priprostej obleki verlo mikavna.

Njen spremljevalec, sedemdesetletni starec, stopal je še dovolj terdno in ni mu bilo videti, da bi ga bila upehala težavna hoja, čez goro.

„Sestra Felicija!“ vskliknilo je nekoliko nemških gospodov, ki so bili tu doma.

„Beraška soderga!“ togotila se je Hedvika, ko je zagledala popotnika, „Zarad teh pa moram jaz čakati? Starec!“ rekla ja nepriljudno, ko jo videla, da vsi spredni vitezi in oprodje pozdravljajo revna popotnika. „Ali nisi videl našega društva, da smo morali mi tebe čakati? Kaj misliš, da mora gospodična Bruneška čakati, če se vam vlačugarjem ne poljubi stopiti s ceste?“

Vsi so obstali, ko so začuli derzne te besede, in zavzeli so se nad Hedvikino ošabnostjo. Starec pa je zravnal nekoliko svoj zgerbljeni herbet, in povzdignivši svoje oči, v katerih je še plaval sled mladenške iskrenosti, v razljuteno dekle, zavpil je silno in nekoliko hripavo: „Kaj se sponašas z rodom in ošabnostjo, nespametno dekle! Povem ti, zaslepljenka, da bode Bog ime tvojega rodú izbrisal iz knjige življenja, in tvojo ošabnost ponižal v žalost in revo. Svetujem ti, spreoberni svoje serce, in umij svojo dušo v pravici in pokori, sicer te zadene kazen Onega, kateri je dal Jezabel v žertvo psom in divjim zverinam.“

Hotel je še govoriti, ali popotnica je svojo roko položila na njegovo ramo, in ga potegnila strani. Starec jo je koj slušal, in k njej se obrnivši, je djal: „Prav imaš, moja hčerka, ker me varuješ; kajti kdor ne sodi, ne bode sojen, ker tihih in pokojnih je nebeško kraljestvo.“

„Ha, tako razžaljenje!“ kričala je Hedvika, in od jeze skoraj jokala. „Ali ga ni človeka, da bi kaznoval derznega potepina?“ In ozerla se je, zagledala Depoltica, ki je neprenehoma zerl v popotnico. Tudi Matilda je vsa začudena gledala Sobeslava in neznanke, in na zadnje je vskriknila: Bog! kako sta si enaka.“

Ko je Hedvika videla, da je zastoj vsa njena jeza, zakričala je v največej ljutosti: „Varuj se me, cigan, in ne vodi mi te hčerke po Norimberku, sicer te zadene moje maščevanje.“

Ni še dogovorila, in že je nekoliko nemških vitezov, skočivši s konj, obstopilo popotnika. „Prosim vas, gospodična Bruneška!“ spregovoril je vitez Scharfeneck, „obernite svojega konja proti Norimberku. Tam vas gostoljubno sprejme sosedno naše mesto, ali ne grajajte dekleta v slepej svojej jezi, kteremu niti jaz niti vi niste vredni poljubiti obleke, sicer nakopljete serd božji na mirne naše kraje.“

„Tako je prav, gospodje Nemci!“ približal se je vitez Levi-grajski, „tudi jaz tako mislim. Pot je za vse. Nikar se ne gerdite nad ljudmi, gospodična Hedvika, „obernil se je sedaj k ošabnej deklini. „Jaz sem Čeh, pri nas ni hinaveev; kar mislimo, to tudi govorimo, torej vam odkrito povem: ta sirovost vam bode še pre-sedala.“

„Tako!“ zakričalo je dekle, ter v jezi in v sramoti z bičem švignilo po konju in oddirjalo. Samo Matilda in oproda so hiteli za njo.

„Že vem že!“ mermral je Sobeslav Depoltic iz svojih domišljij se zbudivši, in hitel za Hedviko.

„Ne mislite, sestra Felicija!“ obernil se je sedaj k popotnici vitez Scharfeneck, „da smo mi krivi, ker ste razžaljeni, in da bi morda zaradi tega zapustili kraj, kjer ste se že udomačili.“

„Hvala vam za skerb“, odgovorila je Felicija, in glas jej je milo donel. „Taka razžalitev me nič ne gane.“

„Takisto je“, segel je zopet stari v besedo. „Če mečeš blato v pravičnega človeka, da ga s tem zasmehuješ, mar li umažeš čisto njegovo dušo? Povem vam, vse posvetno je minljiva reč, samo duh in pravica trajata večno.“

„Z Bogom tedaj!“ djal je Scharfeneck, zopet zavesedel svojega konja, in z ostalimi hitel za družino.

„Beda Viljemu!“ vzdihnil je Havel, in pogosto se oziral za neznanima popotnikoma, ki sta počasi šla po samotnej cesti, potem pa se je obernil k svojim rojakom rekoč: „Priatelji, ali ste že kedaj videli ta dva popotnika?“

„Starca sem že videl“, spregovoril je Jaroš Skrivnicky, „in nisem se dovolj mogel načuditi njegovemu govoru, kajti enake reči sem slišal okoli Lunova pri govorniku Valdenških krivovercev, Jindrihu Labnesu; ali deklčinena obličja mi ni bilo mogoče videti, da-si ravno sem na vso moč napenjal oči,“

„Pojdi s svojimi krivoverci!“ zavernil ga je Havel, „dekle, dekle! Trenutek le sem zerl v njeno obličje, ko je veter gosti pajčolan nekoliko odvihal, in tu so mi v spomin stopile osebe davne minulosti, in kaj čuda, da si nisem mogel razložiti nenavadnega prizora, ali če Bog dade! v Norimberku se zopet vidimo.“

Tu sta Havlu za gričem zginila neznana popotnika, nasprotno pa se je kmalo pokazalo starodavno mesto Norimberk.

VIII.

Bobni so ropotali, trombe so pele, ko je Adelin sin, Vratislav, sedanji pretendent češke krone, jezdil v Norimberk poleg svojega strica Detriha, mejnega grofa mišenskega. V njegovem sprevodu je bilo videti mnogo gospodov in vitezov, mišenskih in čeških, in

najimenitnejši med temi so bili: Viljem Černin, Sobeslav Depoltic, vitez Levigrajski in mnogo družih, ki so šli prihodnjemu svojemu kralju iz mesta naproti. Na širokih, kamnitih stopnicah v mestnej svetovalnici, pričakoval ga je v kletbo deti car Oton Brunšviški. Najprej je pozdravil Vratislava kot prihodnjega kralja češkega, potem pa ga je za desnico peljal po stopnicah na mužovš, kateri je bil prevlečen z dragocenimi preprogami, in ko ga je bil objel med vriskom radostnega ljudstva, šel je ž njim v svetovalnico.

Pri vsem tem se je Vratislavu brala nekaka malodušnost na licu, kakor bi nič ne čutil pri vsem tem prizoru, in videlo se mu je, da mu je protivno to, kar mu velevajo. Tožil je Černinu, da mu nič prav ni, potem pa, ko so bili končani vsi obredi, šel je ves truden v svojo sobo, koj za njim pa Černin.

„Ah, Černin!“ spregovori zdaj in sede na klop; „meni se vse to merzi, kaj naj začnem na prestolu? Kaj misli stric z menoj? Čemu vse to? Jaz ne potrebujem mnogo, in živel bi tako s celim svetom v pokoju, ali tu imam na glavi svet in vojske. Čemu tedaj to? Čehi že imajo kralja, pa mene silijo, da se ž njim bojujem. Saj ja greh bojevati se z otcem.“

„Dragi moj kraljevič!“ odgovori Viljem, „s samimi sleparijami vas hočejo na češki prestol posaditi, kajti Oton in njegovi drugovi vas bodo zaradi tega kronali, da bi sami sebi koristili, vi pa boste služili njih željam.“

„Ali Černin!“ djal je Vratislav po dolgem molku, „če vam je to znano, zakaj ste prišli le-sem?“

„Zakaj sem prišel pervikrat v Frankobrod“, odgovori Viljem, in polila ga je rudečica, „tega vam ne povem. Davna minulost ga je zakrila s svojim zagrinjalom. Da sem se pa zopet povernil, zgodilo se je zato, da vas svarim, da ne prejmete nevarne časti. Na Češkem ne dobote pomoči, ko bi je hoteli z močno roko obiskati, in to zagotovilo me je tudi prisililo, da moj meč počiva v nožnici.“

Ko je to izgovoril, prikloni se in odide.

Med tem je Hedvika z Matildo ves čas sedela v nalašč pripravljenej zagraji, ko so drugi gospodje in gospe gledale z balkona in iz oken. Hedvika se ni zmenila niti za vrisk radostnega ljudstva, niti za zvučno godbo. Njene misli so se mudile na obzorji včerajšnega dogodka, na gorah s popotnikoma, s Sobeslavom in z Viljemom. Matilda je sedaj imela lepo priložnost, da razplamti strastno dekle, in nalaže se jej, da Viljem zametuje svojo nevesto, kar je že iz tega očitno, ker se ni pri njej oglasil. Razgrinjala jej je dalje priljudnost in poslužnost Depolticevo, na zadnje pa je rekla, da je Viljem sam kriv, da sta jo popotnika razžalila.

„Ha!“ serdila se je Hedvika, „če je pa to res, da mene zaničuje in zasmehuje, mene, ki izhajam iz tako slavnega rodú, maščevala bi se nad njim in nad bogohlinko.“

Ravno tega je Matilda čakala. Ker je sama vroče ljubila Viljema, mojstersko je tajila svojo naklonjenost, da bi srečna Hedvika ne spoznala nezveste svoje prijateljice. Upala je, če Viljema omrazi svojej prijateljici, da si ona pridobi njegovo ljubezen, in če je ne, da je nobena druga ne. Zato je sklenila kakor demon, med miljenca zasijati seme sovraštva, in vedno je budila sum in omerznost v nestalnej in svojeglavnej deklini proti izvoljenemu možu, v čemur jej je veliko pripomogla pričujočnost dvornega in zgovernega Depoltica. In obveljala jej je ta moč v Hedviki tako, da je ta nerada že govorila o bližajočej se poroki, posebno ker si Viljem ni mogel iznova pridobiti njene ljubezni. Njena ošabnost samo, ker je ona edina dobila ženstvu nepristopno serce, zadrževala jo je, da ni naravnost prelomila dane besede. Ali Matilda je upala, da že dojde čas, da Hedvika jasno pokaže, da ne ljubi Viljema. Ta priložnost se je kmalo ponudila. Pa še nekaj družega je Matildo sililo, da razžaljeno Hedvikino čast vžge v maščevanje proti včerajšni popotnici. Čula je pripovedovati o nenavadnej enakosti vseh Premišljevcov, poznala je Depoltica, poznala Vratislava, in ker sta si bila jako enaka, prepričalo jo je to, da mora tudi včerajšno dekle biti iz tega rodú. Rojila jej je misel po glavi, da bi bila morda to dekle davno pozabljena Otakarjeva hči, Blažena, zaželena nevesta grofa Černina, in to misel je podpirala Sobeslavova zamišljenost, ko je bil zagledal skrivnostna popotnika. Pa naj bode kakor hoče, tuje dekle mora poginiti prej, preden Viljem kaj izve za njo, ali po naključbi, ali pa po svojih rojakih, ki so bili pričujoči, kajti sicer bi bil izgubljen za Hedviko in za-njo. Zvita in premedena Matilda je tedaj sklenila, Hedviko prisiliti, da pogubi popotnico, za katero se jej je zdelo, da je Adelina hči ali pa, da Hedviko laže pripravi ob Viljemovo ljubezen, ona sama pa varna ostane, ko bi jej spodletelo nesramo delo, in prišlo na dan.

„To zasluži pa tudi Černin!“ šepetela je Matilda Hedviki na uho. „O draga, o ljubeznjiva duša! ti včeraj nisi nič pazila, ker si bila vsa nemirna, zato sem pa jaz namesto tebe. Spoznala sem, da je una popotnica davno že pozabljena Adelina hči Blažena.“

„Moj Bog! je li mogoče?“ zakričala je Hedvika v največem nemiru.

„Ali jaz se bojim še hujšega“, odgovorila je zvita Matilda. „Draga Hedvika! ne delaj si ne sivih las, dokaza še nimam, ali zdí se mi pa vse tako.“

„Govori, govori!“ velevala je Hedvika, „nobena reč ne rani več mojega serca.“

„Viljem je morda kaj pozvedel o Blaženi“, djala je Matilda, „in zato ga ni bilo.“

„Stoj!“ zakričala je Hedvika, in tresla se od jeze. „Ha, da mene tako zaničujejo! Če je to res, kervavo se maščujem zaradi pokaljane časti Bruneškega rodu. Ali to ni mogoče, in da-si ravno se mi dozdeva — ah, kdo me izpelje iz tega labirinta?“

„Knez Depoltic“, odgovorila je Matilda in kazala proti vhodu zagraje, ker je ravno Sobeslav le-sem šel. Z njim govori, on ti pové pravo.“ In ona je šla na drugo stran, da sta Hedvika in Depoltic bila sama.

Urno se je Sobeslav približal zagraji, ker je samo videl krasno dekle. Ko se je ozel v njeno obličje, na katerem se je slikal notranji nemir, prestrašil se je: „Za Boga! draga gospodična, kaj se je prigodilo?“ zavpil je ves začuden.

„Knez“, odgovorila je Hedvika hladno, da pritaji notranji nemir, in Sobeslavu se približavši, položila je roko na njegovo ramo. „Vem, da ste mi udani, kar ste mi večkrat poterdili.“

„Udan samo, gospodična?“ prašal je Sobeslav v radostnem upanju. „O, izrekli ste čutje, katero v meni gori. Jaz vas ljubim, da-si ravno nimam nič upanja“, pristavil je s tihim glasom, proseče svoje oči k dekletu povzdignivši.

„Če je to res“, odgovorila je Hedvika, „ne dopustite, da me zasmehujejo.“

„Kdo si to derzne?“ zakriči divje Sobeslav.

„Vaš rojak, bivši moj ženin, grof Černin!“ odgovorilo je dekle.

„On?“ prašal je Depoltic berzo.

„On, on“, priterdilo je dekle, „Povejte še to, knez, kdo je bilo ono dekle, katero smo včeraj srečali s kaznivrednim starcem?“

„Ah tako!“ odgovoril je Depoltic, in k gospodični stopivši, prijel jo je za roko. „Hedvika“, djal je, „če vam odkrijem to skrivnost, kako me bode obdarili? Vi ste iz začetka rekli, bivši moj ženin, — tedaj bi mogel li upati jaz? Uslišite me, gospodična! Težko zopet pride taka ura. Na vse strani bodem skerbel, da bi si s tem, mogel pridobiti vašo ljubezen, in ker drugač ni, poprimem se te priložnosti. Prištejte to gorečej ljubezni. Jaz tirjam vašo roko, in zato vas moja roka gotovo izpelje iz vsega.“

Dekle je dolgo premišljevalo, nazadnje pak reklo: „Naj bode, ali prej ne, preden ne maščujete moje razžalitve, učinjene našemu rodu.“

„Vse učinim!“ priterdil je Sobeslav in pritisnil dekle na svoje persi.

V tem je nekaj zašumelo za zagrajo, in Hedvika se je ozerala. Dozdevalo se jej je, kakor da je videla, da nekdo beži skozi goščavo, ali tolažila se je s tem, da je le domišljija prevarila jo.

„No, povej mi“, obernila se je zopet k Sobeslavu, „kdo je bilo ono dekle.“

„Blažena, hči kralja Otakarja“, je odgovoril.

„Ha, tako tedaj?“ zakričala je togotno, in na enkrat kviško skočivši, prašala je zopet: „Gledite, in derzni ta Scharfeneck je pravil, da je sestra Felicija. Kako je to?“

„Tedaj mi je jasno, zakaj so toliko časa zastonj popraševali po njej“, odgovoril je Depoltic.

V tem je prihitela Matilda in popraša: „Ali ni bil grof Černin tu?“

Hedvika in Depoltic sta ostermela. „Kako bi bil prišel le sem?“ menil je Sobeslav.

„Tako se mi je dozdevalo“, djala je Matilda, „kakor bi ga bila videla od tod hiteti. Zmotila sem se, zakaj tega še misliti ne morem, da bi mu bilo še le danes prišlo v glavo, obiskati svojo nevesto. Poslal jej je rajši sirovega posla naproti in tako si je prihranil kos ceste, sam pa poseda po norimberških pivnicah“, govorila je Matilda, Hedvika in Sobeslav pa sta se smejala.

„No, danes bode mejni grof mišenski gostil slavne goste“, spregovoril je Sobeslav, „čas je, da tudi midva greva tje. Dovolite, gospodična, da vas spremim.“

Hedvika, vzdignivši glavo, podala mu je roko, Matilda pa je stopala za njima, in komaj tajila notranjo radost, da so jej obveljali vsi naklepi.

Krasno je bilo gostovanje, katero je dal napraviti Detrih, mejni grof mišenski, zbranemu plemstvu na čast, ker je srečno došel njegov sinovec, prihodnji češki kralj. Skoraj vsi gostje so se bili že zbrali, ko je Depoltic z obema gospodičnama stopil y sobo. Stari vitez Bruneški je sedaj pervikrat mogel pozdraviti svojo hčer, ker nikoli ni mogel od Otona, odkar se je bil povernil iz Brunšvika. Ravno sta se Černin in Hedvikin oče prav živo razgovarjala pri visokem oknu, ko je Sobeslav prišel z gospodičnama.

„Nemilo novico sem slišal, hčerka moja“, djal je oče Hedviki, ko jo je bil pozdravil. „Vse bližnje plemstvo se ljuti zaradi tebe.“

„Zato, ker sem pokarala derzovitost beraških vlačugarjev?“ segla mu je Hedvika merzlo v besedo. „Naj le prijateljsko živé s tacimi ljudmi, vaša hči se pa ne zmeni za njihovo kričanje.“

„To je že res, moje dete“, odgovoril je stari pa slabi oče, „ali ko bi to izvedel tvoj ženin, kaj bi rekel?“

„Moj ženin vse vé“, odgovorilo je dekle, in operlo se na Depoltica. „Obljubil mi je svojo pomoč, da se bodem maščevala zaradi razžaljene časti.“

„I no, tedaj dobro“, priterdil je oče obernivši se k Depolticu.

„Knez! sprejmite mojo hvalo, ker ste ljubeznjivo spremili mojo hčer.“

„Nikar, dragi vitez!“ odgovoril je Depoltic. „Jaz se moram zahvaliti; kajti —“

Med tem se je Oton obernil, plemstvo se je vzdignilo, Depoltic pa, ker ni mogel vsega povedati, omolknil je in peljal gospodični na odločena sedeža med zbrane gospode in gospe. Grof Černin je šel mimo Hedvike, in komaj se jej je malo poklonil. Po Otonovej naredbi odkazali so mu mesto Hedviki nasproti. Ali Černin se je delal, kakor bi Hedvike ne bilo tu, kar je dokaj razžalilo ošabno dekle, in to je dalo ženskam povod, da so si pripovedovale čudnih reči na sprehodih.

„No, Černin!“ obernil se je Oton k Viljemu, „drugi dan po lenovanji milega našega Vratislava bodemo slavili vašo poroko; jaz se že naprej povabim s svojimi pričujočimi na preveseli dan.“

„Radost mi bode na svojem domu pogostiti carsko milost in blagorodno gospostvo“, odgovoril je Viljem globoko se priklonivši. „Kar se pa tiče moje poroke, mislim, da se še premisli gospodična Bruneška.“

Hedvika je zarudela, in ošabno povzdignivši glavo, nagnila se je k Depolticu, ki jej je sedel na levo, in prav prisiljeno je začela ž njim govoriti. Celo društvo je ostermelo, in car pogrozivši grofu, začel je glasno govoriti z Detrihom mišenskim in z Vratislavom.

Obed so končali. Mejni grof mišenski je sedaj goste pozval na ples v stransko sobo, iz ktere se je razlegala miloglasna godba. Radosno so gospodje sprejeli ta poziv.

„Gospodična!“ spregovoril je Viljem Hedviki, in med durmi prijel jo za roko. „Prosim vas za kratek razgovor.“

„Kaka prederznost!“ togotila se je Hedvika, „da me zaderžujete med durmi?“

„Gospodična!“ odgovoril je Viljem, „to ni derznost, ali govoriti moram z vami; dá se odverne to in uno.“ In silno jo je za roko potegnil nazaj v obednico.

Pol prisiljeno, pol dobrovoljno je šla Hedvika ž njim. „Da ne zaslužite navadne priljudnosti, tega sem prepričana, sedaj pa kratko govorite. Kaj zahtevate? Mislim, da sva midva že vse poravnala med seboj?“

„Tu vam povračam edini in poslednji spomin male vaše naklonjenosti“, odgovoril je Viljem, in podaril jej perstan. Hedvika ni vedela, kaj naj učini. Da-si ravno je samovoljno zavergla Viljema, vendar jo je to darilo močno ganilo, s katerim je Viljem hladnokervno raztergal njuno zvezo. Ko je videla, da je za vselej izgubljen za njo, povernila se jej je spet vsa nekdanja ljubezen v serce, in to jo je tako poterlo, da ni mogla besedice spregovoriti. Z upertim očesom in z bledim licem je zerla v Viljema, roke so jej oterpnile, da ni mogla prijeti podarjenega perstana.

„Vzemite ga“, silil jo je Viljem. „Prosta moja misel ni za ošabni vaš duh. Depoltic vam bolje govori na serce.“ Ko je to izgovoril, potisnil jej je osodepolni perstan na roko. „Ko sem vas hotel po Vratislavovem prihodu obiskati, šel sem za zagrajo, da vas nenadoma razveselim, — ostalo veste; ozerli ste se, ko sem hitel od ondod.“

„Izgubljena sem!“ zakričala je Hedvika in si z obema rokama zakrila obličje; perstan pa jej je padel z roke na tla, in se kotakal daleč od nje. Viljem je bliže pristopil, rekoč: „Rad obvarujem vašo čast, gospodična, zaverzite me, potem bode svet mislil, da ste vi izmenili svoje mnenje; sicer bi jaz mogel to učiniti kot mož in plemenitaš, ker resnice ne smemo tajiti. Z Bogom! bodite srečniši“, djal je, poklonil se in šel.

Hedvika je sedela kakor primerzjena; tesni vzdihljeji so se dvigali iz njenih persi, in zdelo se jej je, kakor ne bi bila čula Viljemovih besed.

„Zaveržena tedaj!“ zakričala je, ko je bil Černin že odšel, in potok solz se jej je uderl po licu.

Bistro se je Matilda ozirala po Černinu, ko je stopil na plesišče; ostri njen pogled, poln ljubezni, uganil je koj, kaj se je bilo med Hedviko in med njim pripetilo. Čakala je, da še Hedvika dojde, da bolje pozvé, kaj je; ko pa te le dolgo ni bilo, šla je gledat v obednico.

Hedvika je sedela, kakor jo je bil pustil Viljem.

„Za Boga!“ kričala je Matilda. „Hedvika, kaj se je prigodilo?“ In k njej priskočivši, prijela jo je za roko. „Draga, kaj ti je? kaj se je zgodilo?“

Hedvika se je operla na prijateljico, in dolgo je trajalo, preden se je toliko zavedela, da je mogla povedati, kaj se je bilo med njo in med Černinom prigodilo. Ko je vse povedala, vnelo se je njeno oko v divji in maščevalni ogenj. „Zavergel me je ošabni grof! Razžalil, zasmehoval me je oni, ktereга sem hotela med zvezde ukovati, ali jaz ne morem, ne smem se maščevati. — Matilda! to je bolešno; čast in dobro moje ime je v njegovih rokah.“

„Tako te rada slišim govoriti“, smehljala se je gospodična Dorneška. „Več pomore to ponosnej Bruneški, kakor jok in stok. In zakaj? Nespametnica, saj si sama to zahtevala, kaj bi jokala, če te je on prehitel! Gledi, da se maščuješ, in ga prisiliš na večno molčanje.“

„Saj res! ali kako?“ prašala je Hedvika važno. Iskra se je vnela, kajti zvita Matilda jo je dobro podpihnila.

Ko ste se dekleti o tem predmetu razgovarjale v obednici, zbralo se je med tem mnogo gostov na plesišču, Oton pa je radostno ogledoval mnogobrojnost znamenitega plemstva, ktereга se je pa še več pričakovalo na Vratislavovo lenovanje. Oton je že v duhu

videl Otakarja brez prestola, Friderika hohenštavfiškega pregnanega iz države. Ravno to je morda mislil tudi mejni grof mišenski, kateri je vsakojako skerbel, da razveseli svojega sinovca, Vratislava, in hudoval se je, ko mu je Vratislav odkrito povedal, da bi rajši šel spat nego da mora tu čuti, in ko mu je stric pripovedoval o kroni, ni hotel nič o tem vedeti, da krona blaži.

Depoltie se med tem nič ni zmenil za Hedvikino pričujočnost; vertel se je med drugim gospostvom in vnemal s svojo telesno krasoto. Ondi se je posvetovalo nekoliko gospodov o prihodnjem lenovanji, in reševalo vojskina vprašanja; tu se je sopeset pričakalo nekoliko mladih gospodov, ktera gospodična ali gospa je krona današnjemu večeru. Na drugej strani je Havel Levigrajski okoli stoječim rojakom pravil same smešnice o gospéh in gospodičnih. O tacej zabavi nihče ni pogršel Hedvike in Matilde.

Viljem se ni nikjer vsiljeval. Šel je stran, in zamislil se. Ni mislil ne na Hedviko, ne na izgubljeno svojo ljubezen, kajti bilo mu je, kakor ne bi bil nikdar ljubil gospodične Bruneške, kakor bi Hedvike še na zemlji ne bilo. Živo mu je zopet pred oči stopila globoka in čista ljubezen perve ljubljenske. Ali tudi pri tej se ni dolgo mudil; kajti pekla ga je domovini grozeča nevarnost. Spoznal je krivično delovanje onih, kateri so se Vratislavu lizali, sosebno Otonovo, v čegar roki je Vratislav bil samo orodje sebičnih namenov. Sklenil je počakati lenovanje, potem pa verniti se na Češko, in verno stati pri Otakarju.

V tem je pristopil k njemu vitez Levigrajski, kateri se je oziral po rojaci, in ko je Viljema zagledal samega, pristopil je k njemu. „Kaj delaš sam?“ prašal ga je. „Ali ne greš med veselo društvo, da ti ne merkne luna tvoje duše, gospodična Bruneška? Sta se pa morda zopet razperla, kakor v Frankobrodu? — Kaj se tako deržiš, kakor bi ne znal pet šteti. Ti dnovi so naši, vživajmo jih, veselimo se, dokler je čas.“

„Ti se že lahko veseliš“, odgovoril je Viljem z lahkim nasmehljem, „in ne zavidam ti veselja. Ali meni je vse drugače.“

„Vem, vem“, smejal se je vitez Levigrajski, „gospodična Bruneška!“

„Ah, to sem ti že davno pozabil“, segel mu je Viljem v besedo. „Premišljeval sem najnovejše dogodke, krone in zemlje, narode in njihov blagor v igri lahkomiselnih vladarjev, in zato sem sklenil, ko sem bil vse dobro pretehtal, verniti se domu, in ti pojdeš tudi z menoj, Havel, veš?“

„Ti hočeš tedaj zapustiti svojo nevesto?“ prašal ga je vitez Levigrajski začuden.

„Midva se ne zlagava“, odgovoril je Viljem, „gospodična Bruneška se bode že potolažila zaradi moje izgube. Pa to so le malenkosti, ona sama me je pustila, in jaz je tudi ne želim. Če

bi bila tudi še terdna najina ljubezen, ravno isto bi učinil, ko sem bil zapazil, da se lanci kujejo naše domovini. Vernem se k Otakarju v svojo domovino, in upam, da pojdeš tudi ti z menoj.“

„Pojdem bratec“, podal mu je Havel roko. „Meni se že koj iz začetka to ni dopadlo. Kdaj pa odideš?“

„Se počakam konec te komedije, potlej pa koj.“

„Prav dobro“, priterdil mu je Havel. Jaz med tem še pogledam, se mi li kje pokažete osebi davne minulosti, da se prepričam, je bila li to prazna domišljija, ali gola istina. — Pa kaj to, Viljem! ha, ti bi mogel zadostitev tirjati od ošabne Nemkinje, od gospodične Hedvike.“

„Čemu? kaj? kaka domišljija? kateri osebi?“ dehtel je Viljem. V tem je Hedvika z Matildo stopila na plesišče, in komaj jo je Depoltic zagledal, je stopil k njej, in peljal jo med plesavce.

„No, ta ti je tica!“ smejal se je šaljivi in veseli vitez, „kdo bi bil mislil, da so nemške dekleta tako izbirčne, vselej imajo ženina za ljubo.“ In ko ga je obstopilo mnogo plemenitašev, da bi se kratkočasili pri njegovih šalah, ni ga mogel Viljem dalje izpraševati.

Sedaj je Matilda začela svojo igro, hoteča Viljemovo pozornost obrniti na-se, ta nespametnica! Igrala je tiho, in kedar je šel Viljem mimo nje, vzdihala je, kakor bi jej serce tergala kaka notranja žal, in nekoliko besed, ktere je Viljem blagovolil izgovoriti, bile so jej plačilo njenega truda. Sedaj pa se je razlil ves njen serd, ker jej je ves up splaval po vodi. „Ha, zastoj tedaj!“ djala je v največej jezi, in oči so jej gorele v divjem ognju. „Tako zasmehovana, zaveržena, tega ne pozabim. Ta ošabni grofič! Misli je zatreti červa, ali on ti smertno ost vbode v izdajavne tvoje persi?“ In divje Viljema pogledovaje umaknila se je polna maščevalnega ognja stran v samoto, da laže premišljuje morivne naklepe.

Ostali gostje pa so se veselili še dolgo čez polnoč.

(Konec prihodnjich.)

O pre naredbi slovenskega Glasnika in o prihodnji kritiki.

(Spisal Fr. Zakrajšek.)

Od več strani se razodevajo želje, naj se slovenski „Glasnik“ z novim letom preosnuje; veselo znamenje, da se ta literarni pripomoček spodobno ceni in obraja, in lepo upanje na-nj stavi. Ker se pa „leto že s serpanom stara“, zato je že čas o tej reči govoriti. Glasnik je vreden pozora vsega slov. občinstva, ker je v resnici že veliko pripomogel k razvitku našega jezika, in ker donša pri-

merne in krepke hrane večidel za odraslo mladino in za mlado ženstvo slovensko, dva faktorja, ktera je prejšna literatura naša v ožem pomenu večidel prezirala. Naši mladenči bodo enkrat duhovniki, uradniki in kmetovavci; kjer in kar bodo, vsak bo po okoljščinah in svojih močéh slovenščino in slovenstvo podpiral; in da se izredé iz njih krepki in zanesljivi brambovci, morajo že zdaj uživati sad domače književnosti in krasoto svojega jezika. Naša dekleta bodo enkrat po Slovenskem matere in žene; kako bi neki svoje otroke materni jezik spoštovati učile, ako ga same z vso zavestjo še ne spoštujejo? To spoštovanje pa ne sme samo na nekem, vsakemu človeku sploh vrojenem nagibu sloneti. Ta nagib, ki nas sili vse svoje ljubiti, se je večkrat nezadostnega skazal, ako ni pristopila tudi prava cenitev in ono iz neomahljive zavesti izvirajoče spoštovanje, ki človeka na više stajališče povzdigue, in zoper vsako skušnjavo ali tuji napad uterdi in stanovitnega stori. Prihodnji podpiravec slovenstva mora se tedaj že mlad z lepoto svojega v krasne sestavke vlitiga jezika seznanjati. K temu pripomoči mora ne sama beseda, ampak žarna mladini primerno izražena ideja, da se beseda s to prikupi in v kri in meso gre. In to je beletristika, pa ne tista, ktero imajo nekteri slovenski kritikovavci vedno pred očmi, ko se na kritikovavskem polji poskusijo, češ, da je že zadosti, ko le kdo po starem kopitu zašvedra: tu menim beletristiko na podlagi narodovstva, ktero naš Glasnik vedno zastopa.

Ktero berilo se pa našim mladim čitateljem najbolj dopada? Po mojem mnenji, pripovedovavno. Glasnik ni še pridigal slovenske politike, a v djanjih jo je. Politika, ktera si bodi, pa je najboljša, ki stavi djanje na mesto besedi, in ravno od nas tirjajo nasprotniki — med nami! — po vsej pravici, da se pokažemo v literaturi, v kteri smo nehotoma zaostali. Literature najlepša stran je pa lepoznanška. To polje naj torej „Glasnik“, če je mogoče, še bolj ko dozday goji in obdeluje zanaprej, ako se hoče dosedanjega gesla držati — in sicer le bolj v pripovedovavnem obziru. Povest dopada se otroku, mladenču, možu in sivemu starčeku; vse ona zanima. Kjer se dosti pripoveduje, tam je veliko lepega pričakovati. Otrok si dobre nauke vtisne v glavo, mladeneč zažari v ognjevitih namenih, skušeni mož nahaja v pripovedi poterjilo svojih lastnih skušinj, in starček pregleduje minulost v vseh oddelkih človeškega življenja. Sploh reči se je pa lepoznanstvo nekaj preveč zanemarljalo, zatorej moramo hitro naprej, ako nočemo, da nas časno kolo v dno pozabljenosti ne trešči. V ožem zmislu podučne pripovedi Slovincem sl. družba sv. Mohora priskerbljuje, in to z neko dostojnostjo in zbirčnostjo, da so njene knjige res za narod naš na vsako stran pripravne. Glasniku pa bodi posebno novela priporočena. Novele pa naj ne bodo predolge, da se ne bodo vlačile po 5 ali 6 brojih.

Rajši naj se znanstveni sestavki pretergujejo, ki tirjajo že tako dalje premišljevanje. Vendar se mi ne zdi neobhodno treba, da je novela vselej bolj resnobnega značaja, ustrezala bo menda tudi, ako ima kaj humorističnega esprita v sebi. Nekteri slovenski veljaki že tožijo, da je naše humoristično polje zelo zapuščeno, tožijo pa gotovo po vsej pravici. Humoristika — se vé da prava, ki ima resno moralno dno pod seboj — imela je vselej in povsod najbolji vspeh, in v tem so bili in so Angleži največi mojstri, sploh bolj ko germanski narodje. Resnost in smeh se v njej tako lepo čredita, da si kmalo prikupljen, bodi-si ktereга koli temperamenta; dobre prestave iz angleških humoristov bi nikakor ne škodile. Glasnik naj si torej tudi humorističnih moči pripravi.

Novela, naj je resnobra ali humoristična, bodi posneta iz življenja; ako je pa prestava, naj je s potrebnimi sredstvi podomščena. Vsaka še tako poveršna slovstvena zgodovina drugih omikanih narodov pové, koliko je novela že sama pripomogla k razvitku jezika sploh in k temu posebno, da je jelo občinstvo po domačih duševnih izdelkih prašati in je pridno prebirati. Nekteri naših mlajših pisateljev so posebno srečni v noveli, torej ne bo tako precej pomanjkanja v tem književnem oddelku. Noveli naj se pridruži kak prirodoslovni spis ob kratkem in prav po domače spisan, drugač ne bo teknil. Po mojem mnenji je ni še ugenil, kdor spiše Slovincem kake učene sestavke v učenem jeziku. Ljudstvu — in temu so namenjeni taki spisi za zdaj — gre pisati tako, kakor se njemu najbolj prilega; novi znanstveni izrazi naj se dobro potolmačijo, če je treba s celimi stavki in sploh naj se pero, ktero ljudstvo podučuje, nekega na videz jedernatega jezika ogiblje, da se prostemu bravcu ne bo treba z dvema ovirama boriti, z jezikom in zadržajem. Pa saj že sama ljuba slovenščina tirja odvisne stavke, kjer ima n. pr. nemški govor svoj samostavnik, ona sploh stavek razširjuje več ko marsikak drugi jezik. Se vé da ne sme preširoko koračiti; odvisni stavki, kakoršnih naša slovenščina tirja, so marveč potrebni in karakteristični. Nekaj enacega se nahaja tudi v starih jezikih, osobito v gerških podučljivih spisih. Če torej že sam naš jezik daljša razjasnila dopušča, tolika večja je dolžnost podučevaločega pisatelja, ker piše za zdaj večidel samo prostemu ljudstvu, da se teh sredstev kolikor se da poslužuje in ne rabi onih po nemški šegi skovanih samostavnikov, ki govor sicer krajšajo, misel pa temné in slovenščino potujčujejo. Po tem potu je tudi pisava bolj živahna, mila in tekoča in gledé značaja našega jezika bolj naravna in razumljiva. Taki podučljivi sestavki naj so tudi dolgi, ker se dajo lahko razkosati posebno zato, ker se ne prebirajo in razumevajo z ono lahkoto kakor lepoznanški. Tu bi lahko kdo cele bukvice napisal in je v kratkih odstavkih po „Glasniku“ razglaševal, kakor se je nekđaj tudi z Vertovčevimi knjigami zgodilo.

Jako bi čitatelja zanimali lepi potopisi soseda podučevajoči in ne oni bi rekel suhi zemljevidi, namesti s pičicami z besedo narisani. Lepi potopisi bistrijo in mikajo še več ko drugi spisi naravnost podučevajočega zapopadka, in to zato, ker se čitateljev duh večkrat oddahne in s pisateljevim premika in giblje od kraja do kraja, od predmeta do predmeta. Potopis je torej lep, ko prevdarja, razjasnuje in posebnosti v prikaznih razgrinja, in s pomočjo znanosti razsvetluje. Dozdaj je bila žalibog taka, da smo afrikanske puščave veliko bolje poznali ko našo domovino; na nemških Alpih bi bili lahko vse planinarje sešteli in vedeli, koliko mleka dá breza koliko dima; domače hribe in kraje smo pa samo po imenu poznali. Potopisi naj nam torej pred vsem domovino opisujejo, in taki se bodo, če se ne motim in če so le nekaj mikavni, našemu ljudstvu gotovo berž prikupili. Omenjenim spisom imele bi slediti krajše pesmice, basni, napisi in tako dalje vsi taki sestavki, ki se z lepoznanstvom kaj vjemajo. Ker je pa „Glasnik“ ob enem tudi časopis, naj bi donášal raznih novic se vé razun političnih. „Novičar“ bi nam lahko povedal, kaj se je kaj novega in koristnega po širokem svetu iznajdlo, in „Besednik“ bodi kakor dozday oznanjevanju novih knjig in slovenski kritiki odločen. Drugih učenih in posebno filoloških razprav, čeravno bi bile zrelejšemu čitatelju jako po godu in dobro došle, naj bi se „Glasnik“ ogibal, posebno zato, ker taki spisi veliko prostora potrebujejo in Glasnikovemu prvotnemu namenu ne služijo. Naši filologi, kterim gre velika hvala, da so slovensko jezikoznanstvo visoko povzdignili in ki se smejo gledé temeljitosti in primerjanja s staro slovenščino in z ostalimi slavjanskimi jeziki tudi v posebnem ravno zato vstvarjenem časopisu oglasiti, si bodo radi drugih poti poiskali. Glasnik je in mora ostati skoraj po vsem lepoznanški list.

Govori se, da naj „Glasnik“ tudi večkrat v letu izhaja nego dozday. Posebni dobičkov ne more imeti, tega sem si popolnoma svest in z menoj vsak, kdor naše okolščine le nekoliko prevdari. Ako je vis. č. g. vrednik kacega ujca ali strica v zlati Kaliforniji podedoval, vem za terdno, da bi njegova žareča ljubezen do naše ljube slovenščine in do slovenskega naroda rada na oltar domovine kaj položila; ali „Glasnik“ je po svoji natori skorej edin, ki mora svoje pisatelje v primeri plačevati in ravno tako tudi sl. družba sv. Mohora. Tu ni kratkih dopisov, tu so dolgi sestavki, in pisatelj, ki se je s časom izuril za ta posel, in ki je brez vsacega mecenata na tem svetu, želi — in to je človeško — da mu slovenščina vsaj peresa in tinto poplača. Tu gotovo ni nobene dobičkarije, ne pri vredniku ne pisatelji. Ako nese „Glasniku“, naj za zdaj v božjem imenu vsaj dvakrat na mesec izhaja, in to bi bila moja in vseh njegovih čitateljev prava želja. 30- in 31-dnevni post je gotovo v literaturi predolg post. Ali bi se ne dalo pa to, kar je bilo za

cel mesec odmerjeno, razpolovičiti in dvakrat v mesecu na svitlo dajati? Zavoljo dvojne poštnine in drugih stroškov bi utegnila cena „Glasnikova“ za kako malenkost poskočiti, in toliko bi menda vsak naročnik razpolovičenega in zato še bolj mikavnega lista uterpel in žertvoval.

Od „Glasnika“ se tirja zanaprej ostreja kritika; naj mi bo torej dovoljeno, da govorim tudi o tej stvari. Kar se sploh o kritiki govori, to je teoretično in gledé velikih literatur vse dobro; toda jaz menim, da gre pri nas kritikovati še z nekim obzirom na nekatere okolščine, čeravno ne na pisatelja in na veljavo njegovo v ožem zmyslu. Da ni bilo še do zdaj pri nas nobene prave kritike, to vé vsak; zakaj kar je bilo že pod tem naslovom pisanega, bilo je ali prazno hvalisanje z obzirom na nekatere pisatelje in na nekatere kraje, kjer se je delo tiskalo, ali pa strastno pretepanje in udrihanje brez obzira, ki ga je omikanemu dolžan. Tako ne sme ostati, to se vé; le v solomurje s tako kritiko, ki ali nič ne koristi ali pa celo naravnost podira. Da pa kritika v hasen deluje, mora biti posebno pri nas previdna in učeča, ker naša literaturica se ne more še meriti z drugimi velikankami in tudi pisateljev še ni preobilo; in kako lahko se meja prestopi! Ker zgodovina presojevatstva in skušnja uči, da je kritika sploh veliko več poderla ko sezidala, in ker se, kjer je dosti o njej govorjenja, zraven pravih sodnikov tudi veliko več jezičnih rešetunov oglasi, ki se kakor zajedavke ob drevesu književnosti spenjajo in mu sok kradejo, ni čuda, da so že veliki možje slavnih narodov zoper tako kritiko pisali in govorili, posebno odkar se je novinarstvo povzdignilo, ki mora vse bolj v hitrici opraviti. Po lastnih mnenjih in nekterih vzorih novejše izdelke presojevati, ni ne pravično ne pametno, ker novi časi — nove potrebe, drugo čutenje in mišljenje. Narodnost, čas, namen in osebnost pisateljeva imajo pri tem važno besedo. Kdor ne pozna pisateljevega namena, naj dene pero v stran, bolje, da molči kakor da tava po temnem. Ni vselej slabo, kar kdo z zaničljivim očesom méri. Zakaj se je lotil nekda j Kotzebue v svojem spisu: „Ein Beweis, dass Göthe kein Deutsch versteht“, enega največih pesnikov vseh časov, dokazovaje, da je mnogo novih besedi v neki njegovi pesmi nepotrebnih in nenemških? Pritlikovec ni vedel, da velikan Göthe s svojim stvarniškim peresom jezik bogati in gladi. Neki Matteo v Cellinovi dobi je pisal: „Dantovo komedijo sem prečital, ali kako nespametno blede ta revni abotnik“. Nekteri so imeli to krasno delo za strašanski izrodek vraže in neumnosti. Sploh reči, literarno presojevatstvo ne sluje več kaj veliko, in to je spet napaka, ker se mu, ako je pravo in učeče, gotovo huda krivica dela. Nek slaven taljanski pisatelj piše: „Odkar kritika javno mnenje uterja in vodi, je že v potrebi kakor kruh in voda; zato ni manjkalo veljavnih mož, ki niso kaj spoštljivo sodili o njej,

in to, kakor menim, po vsej pravici. Ne bom že govoril od tistih jezičnežev, ki se derznejo presojudati brez potrebnih skušinj in znanosti ter samo iz zavida in puhle oholosti; pa priznati moram, da je kritikovanje v literaturah in umetnostih več škodilo kakor hasnilo, ker redko se loti kritike produktivna glava. Kdor sam kaj pisati more, bo raji kaj veljavnega napisal, kakor pa drugih pisateljev napake in sprednosti našteval. Od tod pridejo pa manj godni kritikovavci, čeravno ne terdim od vseh, da bi ne imeli potrebnih znanosti. Toliko je pa gotovo, da se jih večina ne more povzdigniti do stajališča pesnika in umetnika sploh. Nekterim pa se vé nič družega ne ostaja, ko na vse strani sekati, manjšati in podtikati, ker v svoji slepoti nič lepega ne vidijo.“ Toliko Taljan, ki res tu pa tam ostro, pa vendar resnico govori. Od velike koristi je, da se kritike loti mož, ki čuti v sebi tudi poklic in zmožnost kaj ustvariti. Skoraj enako poje znan Geibelnov epigram: „Das ist die klarste Kritik von der Welt, wenn neben das, was ihm missfällt, einer was eigenes, besseres stellt.“ Kritika in navadno presojevanje je torej po vsem dvoje. Le kdor pozna zadržke, s katerimi se je imel pisatelj boriti, le kdor je že kaj enacega poskusil in sestavil, ali če ni poskusil, saj vendar živo čuti, da bi se mu hotečemu se kaj enacega polotiti, tako delo teže pozdevalo, kakor bi kdo na prvi pogled sodil, le kdor se more s svojim duhom v pisateljevega tako rekoč pogrezniti, da je eden ž njim, le tisti pravim naj sedi na kritikovavskem stolu brez strahu, da bode nepravilčen tako precej. Res ni vselej treba, da je presojevavec umetnika tudi sam v djanji umetnik, on mora pa pravi ukus imeti in lepoto čutiti, okolščine in sredstva dobro prevdarjati, teorijo umetnosti na perstih imeti in filozofično ravnati; treba, da se je že ozerl po več literaturah, ker ima dokazovaje učiti, svariti in k boljemu napeljevati. Po tem potu bode kritikar todi veliko več poterpežljiv in v pravo korist domačemu slovstvu. Zanimavati samo, je lahko, in prazne besede so dober kup. Nekteri ne obrajtajo lepoznanstva, kakor se spodobi, ker mislijo še po starem; odtod enostrana kritika. Nekteri pa, ozirajoči se po večih literaturah, kjer je že vse dovrelo, tirjajo na mah preveč in prezirajo tako okolščine in druge ovare; odtod preostra in nepravilna kritika. Toda popotniku, prišedšemu iz večih mest in tujih krajev, je dopuščeno, ko prehaja manjša mesta na deželi, da pové, ako se mu zljubi, to in to bi bilo bolj pametno in na večo korist, to pa nikamur ne kaže, storite tako in tako itd.; njegovo izvedenost bomo radi poslušali in storili po svoji moči; naj se pa na pr. le prederzne z neko pozdevno velikomestno skušenostjo to in uno tirjati, česar okolščine še ne dopuščajo, tedaj bi nam ne svetoval, ampak nas le dražil in berž ko ne bi mu rekli: Brate, če ti ni po volji, pa pojdi! Ko meriš palce, ne jemaj sežnja za to!

Prihodnji slovenski kritikar — dozdej ga namreč še ni bilo — naj bo torej zveden in v drugih literaturah dober znanec, naj pozna več slovanskih jezikov znanstveno in njihove književnosti in naj ima po mogočnosti vse tiste lastnosti, od katerih je bilo gori govorjenje. Taka kritika bo nam v veliko korist, ker kritike potrebujemo, pa ne brezozirne. Glasnik naj se vsede na kritikovavsko klop z novim letom, pa naj se derži pametnih načel in ko stopi na presojevavsko polje, naj pride brez Goliatovega meča kot oster pa ne preoster oča, naj zažvižga tudi šiba, kedar je treba, pa polena nikakor ne. Klasičnih pisateljev ne moremo še imeti. Nekteri pisatelji so mladi, se še urijo in da ne brez vspeha, to nam pričajo njihovi izdelki; nekteri so res zrelejši, pa samouki in izšedši iz naročja ljudstvinega so si morali tako reči sami svojo slovnico napraviti in če je že bila ktera, stalo jih je veliko truda, da so jo razumeli in v prid obrnili. Naš pisatelj literarnih izdelkov bolj umetniškega značaja pa celo dobil ni v domačem slovstvu, odkod naj bi prišli narodni pisatelji v klasičnem pomenu? Narodni pisatelj v višem zmislu se da pričakovati samo pri onih narodih, ki imajo že staro v več krasnih in ugodnih dob razdeljeno literaturo. Pred Schiller-om in Götthe-om bili so na Nemškem veliko stoletij nazaj klasični pisatelji. Novejši klasiki vseh narodov so se pogreli pri Šekspirih, Dantih in Homerih, našli so gotov jezik, obilno gradiva, omikan in za vse lepo pripravljen narod, in živeli so v veliko ugodnejših dobah, kakor so zdaj. Ako je pa narod, iz kterega pisatelj izhaja, že omikan in za više občutke in misli sposoben, bode tudi on berž izbrušen in na potu veselega napredovanja. To pa žalibog še ni bilo pri nas, in če so jo naši pisatelji v primeri daleč dognali, imamo se zahvaliti njihovemu posebnemu trudu in neki pripravnosti, s katero je Bog Slavjana bogato obdaril, da je skoro za vsako delo. Omenjenim zadržkom pridružuje se pa tudi ta napaka: Slovenščini, katero piše pisatelj, so se do zdaj vrata zapirala v šolo in vradnijo. Od mladih nog v mestu ni imel tedaj s kom v svojem jeziku občevati, in tako druge in sebe uriti in likati v domači besedi. Dobro je znano, da razgovarjanje nove ideje izbuja, te pa primerne izraze tirjajo. Še nedavno bila je slovenska konverzacija, če se ni sukala okoli domačih potreb in stvari, negotova, omahljiva, prisiljena in s tujimi besedami bogato prepletena. Verh tega živé slovenski pisatelji po vaséh in manjših mestih sami za-se, in do najnovejših časov so pogrešali onih literarnih središč, ki so k njegovemu razvitku jako potrebna. Večina izmed njih bori se dan na dan z revami in nadlogami vsake baže, da preživé sebe in družino, ker naše stoletje dirja samo za denarnim dobičkom, in kdor ni hiter in delaven, zaostane pri toliki množici dobro izurjenih delavcev. Prišli smo s povzdigovanjem naše literature gotovo prepozno ali prezgodaj, v najbolj prozaično

stoletje, ktero je napredovanju književnosti najmanj ugodno, da-si vede v ožem pomenu cvetó in se krasno razvijajo. Človeku se dan danes komaj glava ohladi od dela in skerbi in še Bog, če si prigospodari toliko časa, da prime za peró v prid svojim rojakom, prostemu in omike zeló potrebnemu ljudstvu na deželi. Pa kje je tudi tista svoboda, ktero uživajo pisatelji drugih narodov? Kteri naših pisateljev se giblje že prosto? Tu bori se z navadnimi predsodki, tam preganja ga sovraštvo narodnega zopernika, s katerim mora dan za dnevom občevati in z lastnim ušesom zabavljiice poslušati, da je vedno tako rekoč v vojski, ker mora kakor pravi domoljub zoperniku vedno odpirati z razžaljenim srcem. Z eno besedo, naše literarno življenje ni še senca unega, kterege se veselé pisatelji drugih narodov še zdaj in so se ga nekdanji še v večí meri veselili, ko so začeli se za veljavo svojih jezikov poganjati. Z obzirom na te in še druge zadržke in napake se mora človek marveč čuditi še precej veselemu napredovanju naše literature. Kje so pri nas tista učena društva, kje skupščine navdušenih pisateljev, ki bi se vzajemno podučevali, spodbadali in z novimi idejami se bogatili; kje so take bratovščine v onem pomenu, kakor so je imeli na pr. Nemci v prejšnem stoletju?

Glasnik naj odpre v svojih listih zanaprej večé predele za kritiko. Brez kritike pa — se vé — ne moremo več ostati, samo da je takošna, o kakoršni sem gori govoril. Ona naj podučuje in sodi s prijaznim obzirom na vse omenjene ovire in okolščine, naj sega do jedra, ker ideja je pglavitna stvar; knjige in spise, ki utegnejo nravni čút žaliti ali celó vero spodkopavati in mladino zapeljevati, naj brez obzira in pri tej priči zaverže, druge knjige pa naj obsirnejše presoja, ker poveršno zavreči se dajo bukve res v nekterih versticah, a presojsati nikakor ne na vse kraje, ker časi so že preč za neko skrivnostno delovanje. Sploh naj bi „Glasnik“ vedno pred očmi imel resnico, da preostra in čisto neobzirna kritika pisatelju moč jemlje, bravca mlačnega dela in književnost slabi; rahleja pa podučuje, svari, krepča in množi. Kritiko pa moramo imeti zanaprej.

Jezikoslovna drobtina.

„Vsaka vas ima svoj glas“, pravi prigovor, toliko bolj ima vsaka deželica in dežela svoje svoje posebnosti v govoru ali jeziku.

Ko sem svoj ozračni Ilion v Podkrasji zapustivši prilezel v deželo Pod-Čaninsko, staknil sem kmalo neko različnost v govoru.

To različnost delate dve reči: Perva so ptuje iz nemščine vzete besede, druga pa so slovenske posebnosti same. Ena izmed teh poslednjih je ta, ktera se kaže pri glagolih s končnico „éti“.

Ob bregovih počasne Ipave in drugej po Slovenskem imajo glagoli s končnico ,éti' v sedajnem času končnico ,im', ,iš', ,i' itd. ali ,em', ,eš' itd., na pr. letéti, letim, letiš, leti itd. želéti, želim, želiš, želi itd. vréti, vrem, vreš, vre itd. Tukaj pa ob bregovih dereče gornje Soče imajo isti glagoli v sedajnem času, malo da ne vsi, končnico ,éjem', ,éješ', ,éje' itd. n. pr. letéti, letéjem, letéješ, letéje, letéjeva, letéjeta, letéjemo, letéjete, letéjo; želéti, želéjem, želéješ itd.; vréti, vréjem, vréješ itd.; slabéti, slabéjem, slabéješ itd.; hitéti, hitéješ, hitéje itd.; bogatéti, bogatéjem, bogatéješ itd.; umréti, umréjem, umréješ itd.; živéti, živéjem, živéješ itd. (kakor sploh navadni, štéjem', štéješ, štéje itd.)

Končnica ,im', ,iš', ,i' itd. se redkoma sliši, pa skoraj samo iz tistih ust, ktera znajo brati. Vendar rekajo sploh ,sedéti', sedim, sediš itd. pa ne ,sedéjem', ,sedéješ' itd.

Ako bi se hotel kdo z lastnimi ušesi prepričati, se li res čujejo končnice ,éjem', ,éješ', ,éje' itd., pride naj poslušat prosto ljudstvo v Bovec, Črez-Sočo, Log, Žago, Serpenico, Ternovo, tudi v Kobarid.

Ti pa, verli ,Glasnik', naznani to drobtino slov. jezikoslovceem, naj presodijo, ali bi ne bilo prav, če bi se končnica ,éjem', ,éješ' itd. vzajemno rabila s končnico ,im', ,iš' itd.? Nelite, da bi ta raba slovensko pisavo olepšala? A. Ž.

Narodne isterske mervice.

(Zapisal J. Volčič.)

Prislovice. Ki gre doma (v raj), ne pride nazad, nego ki gre na domovinu. — Ako hitin kuču z glavon doli, s petami je ne dvignem. — Pervi je sused nego otac i mat, zač dokle otac odteče kerv odteče, a sused priskoči i da pomoči. — Ki zlo reče, dobra ne steče; ki dobro reče, zlo uteče. — Pšenica se posudi, mekine se vračaju. — Dekla lena ognja pita, a brumna (pridna) je kruha sita. — Bolje je pojt, dokle kliče, nego kad se za — odmiče. — Kasnja sitva prazna škrinja. — Bolje se je s klučki karat, (deržec gospodarstvo), nego s decon (izruvivši jim ga). — Za gosta nezvanoga je stol zad vrat, vilice mu nisu nasajene, ni žlica mu nima repa. — Ki ni snažan od domi, ni ni doma.

Istran prišed v cerkev: Hvaljeno ime Isusovo i Marije i božja kučo! Mi smo prišli tebe pohodit, Bogu se pomolit, majki božjoj se poklonit, i vse svetce i svetece počastit.

Istran na grobišču: Hvaljeno ime Isusovo i Marije! Mertvi ljudi! vi ste bili, kako mi; mi ćemo biti, kako vi; a vi nečete, kako mi! Bog vas pomiluj! Bog vam daj pokoj vični, raj svitli; nam živućim mir i zdravlje i dušu spasit.

Besednik.

Politični katekizem za Slovence. Spisal A. Einspieler. — Pod tem naslovom je prišla na svitlo knjižica, ki razlaga Slovencev v jako pregledni sestavi in lahko umevni besedi potrebne vednosti o politični uravnavi naše ustavne države. Ta nauk razpada v štiri poglavja: v prvem je govorjenje o občini in županiji, v drugem o deželi, v tretjem o deželnih skupinah in v poslednjem o državi; povsod se prav po domače v prašanjih in odgovorih naštevajo dolžnosti in pravice avstrijskega državljana, kolikor jih je tudi priprostemu človeku vedeti neogibno potreba. Naj si prizadenó vsi slovenski rodoljubje, da najde ta koristna knjižica po vseh slovenskih stranéh pot med prosti naš narod, kteremu je seosebno namenjena. Knjižica šteje 64 strani in veljá samo 16 nkr.

Slovenska matica. Dne 12. preteklega mesca se je po odločeni komisiji preštel — kakor so naznanile „Novice“ — imetek slovenske matice, ki ga hrani g. blagajnik dr. Zupanec v varni Werthajmovi omari. Vse se je našlo v najlepšem redu. Matičino premoženje je naraslo na 17423 gld. 50 kr. v obveznicah; v gotovini se hrani v ljublj. hranilnici 550 gld., v blagajnici pa 29 gld. 56 kr.; torej znaša do omenjenega dneva vse premoženje skupaj 18003 gld. 6 kr. — V dveh letih lep. napredek, ki boóe gotovo vsako leto toliko večí, kolikor več vëljavnih del boóe matica na svitlo spravila.

* Lužiško-serbska matica v Budišinu je izdala delo visoko zaslužnega lužiško-serbskega učenjaka dra. Pfula o starovinah polabskih Slovanov. V predgovoru k temu delu pravi, da mu je bila pri spisovanji tega dela perva skerb, da ohrani jezik in narodnost lužiškim Serbom, ki so edini še ostali Slovani izmed mogočnih polabskih plemen slovanskih, kakor majhen otok v germanskem morji.

* Naš sloveči skladavec Davorin Jenko, ki je bil doslej vodja pevskemu društvu v Pančevu, se je preselil v Beligrad in je prevzel vodstvo tamošnjega pevskega društva. Da mu ni bilo mesta na slovenski zemlji!

* Višnjegorski fajmošter, znani slovenski pisatelj g. Janez Cigler, so spisali novo pripoved za slovensko ljudstvo. Ime jej je „Kortonica, koroška deklica“; na svitlo jo bode pa dala družba sv. Mohora.

* „Cvetja iz domačih in tujih logih“ peta šestka se je že jela v g. Blaznikovi tiskarnici natiskovati. Najpred pride po njem

na svitlo sloveča žalostna igra „Tomaž Mor“, ki jo je v laščini spisal slavni Silvio Pellico, poslovenil pa g. J. Križaj Severjev. — Pri tej priložnosti se daje na znanje, da se novi „nemško-slovenski slovar“ marljivo natiskuje. Obsegal bode blizo 50 drobno tiskanih pol; doslej je natisnjenih 21 pol; celo delo pa izide blizo velike noči.

Napisi.

(Zložil Fr. Zakrajšek.)

Besednemu kovaču.

Vedi, ni nam ležeče na tem, da kuješ besede,
Ker od tebe tako narod je boljši kovač.
Čas je že preč, ko nas kdo le s prazno je pital besedo.
Daj, če moreš in znaš, bratom kaj tečne jedi.

Slovstveno godernjalo.

Rivček vedno kriči, da bukve slovenske so prazne,
Našel da v njih še dozday zernica dobrega ni.
Dokler bo kričal, se vé! (al' pohlevno po slovstvu naj berska,
Zern še dobi, če je res, slepo da kure jih kdaj.

Volja.

Človek ni nič, to je res; al to je zopet resnica:
Kakor on hoče, stori: je tu na svetu, al' ni.

Dlakolovcu.

Dlake on išče v jajci? No, Bog mu v tem delu pomozil!
Dobre, saj veste, dozday dlake ni bilo na njem.

Ponižna opomba.

Pravo tako, le sodi; vsaj ti nam nadleže ne delaš;
Samo da tudi večkrat jezik deržiš za zobmi.

Pesnikova nesreča.

Ščinkovec, kedar je slep, terdi se, da lepše zapoje,
Pesnik nesrečen ki ni, milo zapel ti ne bo.

Listnica.

Da je nam mogoče že dve leti za natis pripravljeno povest „Otkarjeva hoi“ še to leto dokončati, morali smo jej v tem in v prihodnjem listu nekaj več prostora odmeriti; naj nam tega častiti naročniki ne zamerijo. Z novim letom vendar hočemo vsak Glasnikov list s prav mnogoverstnim berilom napolniti, ker vemo, da razlika mika.—G. J. v P. Poslane povesti ne moremo porabiti; zakaj ne, o tem pismeno. — G. M. V. v V. Prejeli. — G. A. B. v N. S časom se vse porabi. — G. J. J. v B. Prepozno došlo.—G. J. G. v G. Nekaj se kmalo natisne; željo Vam v kratkem izpolnimo. — G. J. *S. Poslane narodske pesmice se s časom porabijo, razun ene, ki je že znana; obljubljenih le pošljite.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.